

DE JEUGD: ONZE ZORG

Notitie van de SP-fractie in de Groningse
gemeenteraad over de toekomst van de
jeugdzorg

Maart 2014

INLEIDING

In februari heeft de Eerste Kamer ingestemd met de wet die regelt dat vanaf 1 januari 2015 de gemeenten verantwoordelijk worden voor de geïndiceerde jeugdzorg, de jeugd-ggz en de justitiële jeugdzorg.

De fractie van de SP in de Eerste Kamer heeft tegen deze wet gestemd. Wij vinden het een goede zaak dat de verantwoordelijkheid voor de jeugdzorg dichterbij de jeugd komt te liggen. Maar omdat in korte tijd nog veel meer verantwoordelijkheden naar de gemeente worden afgeschoven (Participatiewet, begeleiding in de AWBZ) en omdat het kabinet besloten heeft dat er 15 procent gekort wordt op het jeugdzorgbudget, vinden we de druk op de gemeenten te groot. Door die druk is de kans zeer reëel dat jeugdigen tussen wal en schip komen te vallen en dat te laat komende of onvoldoende passende hulp beschikbaar is, waardoor de veiligheid van jeugdigen acuut in de knel komt. Of op de lange duur hun ontwikkelingskansen beperkt worden.

Wij vinden:

- dat de bezuiniging van landelijk 450 miljoen vooralsnog van de baan moet. Accent wordt steeds meer gelegd op preventie, voorkomen dat problemen ontstaan. Voordat de nieuwe verantwoordelijkheidsverdeling, preventie, besparingen oplevert zijn we een paar jaar verder.

WAT NU?

De overheveling van de jeugdzorg in 2015 is een feit. Bijna drieduizend jeugdigen (5 procent van het totaal aantal jeugdigen onder de 18 jaar) maken momenteel in de provincie Groningen gebruik van een jeugdzorgvoorziening die straks onder verantwoordelijkheid van een van de 23 gemeenten komt te vallen. Tellen we daar de andere gezinsleden bij op dan hebben zo'n 10.000 inwoners in onze provincie een beter toekomstperspectief door de inzet van deze middelen.

De 23 Groninger gemeenten zijn zich al een tijd aan het voorbereiden op de nieuwe situatie. De kaders van de toekomstrichting zijn vastgesteld, de komende maanden zal de voorbereiding in detail gestalte moeten krijgen. Tevens spelen nu verkiezingen waardoor eind maart nieuwe gemeenteraden zijn samengesteld. Op basis van gewijzigde politieke verhoudingen komen nieuwe colleges van B en W en doen mogelijk dus ook nieuwe wethouders voor zorg & welzijn hun entree.

De realiteit gebiedt de SP-fractie om, in het belang van de 10.000 betrokkenen, de kans op succesvolle invulling zo groot mogelijk te maken. Daar hebben we ons voor ingezet, zetten we ons voor in en zullen we dat de komende raadsperiode met volle kracht blijven doen.

Om een goed beeld te krijgen van de praktijk, van de zorgen die daar leven en van de kansen die daar gezien worden, heeft de SP-fractie de afgelopen weken de opvattingen en ervaringen van medewerkers werkzaam in de jeugdzorg gepeild. Zij weten immers als geen ander welke kansen de overheveling biedt maar vooral ook welke risico's kwetsbare jeugdigen en hun gezinssystemen lopen in de komende overgangsjaren.

Wij hebben de afgelopen maanden gesprekken gevoerd met een tiental jeugdhulpverleners werkzaam in de stad Groningen bij de MJD (jeugdhulpverlening) en Elker (jeugdzorg).

Wij bieden de verslagen van deze gesprekken en de conclusies die wij daar uit trekken aan het college van B en W aan. Wij dringen er daarbij op aan de ervaringen van werkers en onze conclusies een rol te laten spelen bij het inrichten van de jeugdzorg in de volgende raadsperiode.

CITATEN UIT DE GESPREKKEN

Hieronder volgt een aantal citaten uit de gesprekken over de Jeugdzorg, gerangschikt per thema. We sluiten af met de conclusies die we daaruit trekken en de aanbevelingen aan het gemeentebestuur op basis van die conclusies.

Is de transitie merkbaar op de werkvloer? In hoeverre worden medewerkers betrokken bij de toekomstige opzet van de jeugdzorg ?

“Er is nog niet veel merkbaar op de werkvloer van de transitie, laat staan dat verbeteringen in het systeem merkbaar zijn”

“Bij verdere bezuinigingen moet de instelling aan het gemeentebestuur duidelijke keuzes voorleggen: we doen 't werk goed of delen van het werk niet.”

“Er heerst op de werkvloer veel onduidelijkheid over de toekomst.”

“Men is gelaten”

“We weten wat er speelt en collega's zijn er mee bezig. De sfeer is gelaten: ‘we zien wel wat er gebeurt’. Wij zijn nodig, dus we zijn hopelijk ook veilig.”

“Erger is dat ook de jongeren zich zorgen maken. Ze vragen zich af of ze straks nog wel een plekje hebben om te wonen met al die bezuinigingen. Jongeren die al een "valse" start gemaakt hebben in het leven horen zich niet op hun zestiende hier druk over te maken! “

“Hij merkt dat veel instellingen, met name die geïndiceerde zorg bieden, zich hard aan het profileren zijn.”

“In al deze ontwikkelingen bespeurt hij een hoog “oude wijn in nieuwe zakken” gehalte en wordt het instellingsbelang bepaald niet vergeten. Staat nou 't belang van de jongere centraal of toch 't voortbestaan van de eigen organisatie ?”

“'t Is wel jammer, hoor dat de instelling nauwelijks gebruik maakt van de ervaringen en opvattingen van de uitvoerders: zij hebben immers kijk op hoe de transitie kan worden ingericht zonder dat belangrijke waarden verloren gaan.”

“'t Gaat dus niet zo om veranderingen, maar om de stapeling gepaard gaande met bezuinigingen uit diverse hoeken.”

“Generalistisch werken en samenwerken in wijken is bijv. al een tijd geleden in gang gezet.”

“De instelling neemt actief deel in pilots waarin geëxperimenteerd wordt met diverse nieuwe vormen van samenwerking.”

Wat zijn voor jou de negatieve kanten van de transitie?

“Verlies van specialistische kennis en ervaring is er een. Maar vooral zal de oude schoen worden weggegooid terwijl de nieuwe nog niet past.”

“Natuurlijk is hulp online niet voor iedereen weggelegd. Niet iedereen heeft de benodigde digitale vaardigheden. Laaggeletterden hebben uiteraard moeite om het toetsenbord te bedienen en ook voor mensen die de Nederlandse taal (nog) niet zo machtig zijn kan 't toetsenbord een belemmering zijn. Voor deze mensen zal hulp online nooit de vervanging kunnen zijn van face-to-face contact. Hij zegt echter dat dat ook voor sommige vaardige mensen geldt.”

“Gemeenten voelen zich verantwoordelijk voor hun “eigen” jongeren en zullen niet geneigd zijn hun schaarse centjes te steken in “andermans” problematiek.”

“Gevaar in de hele transitieperiode is dat belangen van instellingen, gemeentebesturen, de politiek het winnen van goede zorg voor jongeren.”

“Ontzorgen” is mooi maar kan gevaarlijk zijn voor een jongere als geld de doorslag gaat geven”.

“...bij eigen kracht, wat nu veelal niet werkt, omdat kenmerk van deze leeftijdscategorie nu net is dat zij zich afzetten tegen oude netwerken en nog niet beschikken over positieve nieuwe.”

“Voorwaarde is wel dat “jeugdhulpverlening” een aparte entiteit wordt/blijft in de eerste lijn.”

“Zorgen? Zeker wel, voorwaarde van de hele omvorming is dat in wijken in omvang en kwaliteit goede basisvoorzieningen algemeen beschikbaar zijn. Gezien ook de bezuinigingen van de laatste jaren is 't maar de vraag of die voorhanden zijn.”

“Ontschotting dreigt verruiling te worden. Nu al is zichtbaar bij CJG's dat er te weinig 'zwaardere zorg' ingevlogen wordt. “

“Nu is het vaak al te veel zoeken naar juiste, kwalitatief goede hulp en dat wordt er wellicht niet beter op.”

Wat zijn de positieve?

“Verlaging van de drempel van 't onderwijs, een jeugdwerkgarantieplan nieuwe stijl ziet hij als hopelijke winst van de transities waarbij de gemeente immers ook de participatiewet krijgt uit te voeren en “Samen naar school”.

“Verbetering van samenwerking oftewel ontkokering. Sneller tot hulpverlening kunnen komen. Meer gerichtheid op de ondersteuning van het eigen netwerk van de jongere. Effectievere ondersteuning.”

“Mooie kanten van de veranderingen is dat nog meer de nadruk wordt gelegd op preventief werken en samenwerking in de wijken.”

“Nu zie je dat cliënten in korte tijd diverse hulpverleners en instellingen hebben versleten terwijl een belangrijke succesfactor in dit werk is het mogelijk maken van langduriger hulpverleningsrelaties”

“Sterker accent op de eerste lijn en een naadloze aansluiting met de tweede lijn zal kosten besparen.”

“....dat er een einde komt aan de versnippering van het werk in de wijken.”

“...dat de professional de ruimte krijgt in grote mate van zelfstandigheid te handelen naar eigen bevind van zaken.”

“...omdat het voor de gebruiker eenduidiger wordt waar ze moeten zijn. Sneller hulp met minder bureaucratie komt de cliënt ten goede.”

Hoe is de stemming op de werkvloer?

“Verder heerst op de werkvloer onzekerheid: tijdelijke contracten worden beëindigd, verdere bezuinigingen aangekondigd na 2014, de sfeer van “wat hangt ons boven het hoofd ?”

“Er zijn vooral zorgen om de jongeren. Hoe moet dat, met alle bezuinigingen die op ons afkomen.”

Speelt de vakbond een merkbare rol in de ontwikkelingen ? Wat is de rol van de OR?

“Ze is geen lid van de vakbond. Die speelt binnen de instelling ook geen rol. Ze hoort nooit iets van de bond over de ontwikkelingen en bedreigingen, wel van de OR, die een actieve rol speelt.”

“Van de vakbond merkt hij niets, ook de or speelt maar een beperkte rol voor zover hij dat kan overzien.”

“De vakbonden spelen een actieve rol bij de ontwikkelingen. Zowel landelijk als op organisatie niveau zijn ze betrokken. Er is een flinke lobby geweest richting de 1ste en 2de Kamer om de noodzaak van het in standhouden van de jeugdzorg ter tafel te brengen. Dit heeft onder andere geresulteerd in een aantal amendementen van de SP in de 2de Kamer.”

“Abvakabo stuurt wel een nieuwsbrief. Er was een landelijke manifestatie, verder niks.”

“De OR heeft wel invloed en een er is prettige samenwerking met de bestuurders.”

Hoe kijk je aan tegen het voornemen een sterker accent te leggen op de 0^e en 1^e lijn?

“Als al het werk van de nu nog verkokerde instellingen georganiseerd wordt op wijkniveau maakt dat wederzijdse ondersteuning en uitwisseling mogelijk, geeft de jongere een en 't zelfde gezicht voor langere tijd, voorkomt reistijd verspilling en maakt kennis van de specifieke situatie van een jongere een stuk makkelijker.”

“Effecten van preventief werken kosten nu eenmaal tijd.”

“2^e-lijns hulp is echt iets heel anders dan 1^e-lijns hulp. De specialistische hulp verdient zeker een plaats binnen de nieuwe opzet. De generalisten weten overal een beetje van, maar dat is niet voldoende.”

Verdwijnen er al arbeidsplaatsen? Hoeveel? Ook al vaste contracten?

“Wel verdwijnt betaald werk: allerlei projectenpotjes zijn leeg, de gemeente bezuinigt.”

“Verlies van vaste arbeidsplaatsen is momenteel nog niet aan de orde binnen de instelling. In 2015 zal dit waarschijnlijk anders zijn.”

“Eind 2013 heeft de MJD 50 tijdelijke contracten niet verlengd.”

“Misschien staan straks echter 130/140 medewerkers op straat. Dat is 1/3 van de organisatie.”

“...maar kortdurende contracten worden niet verlengd. In totaal heeft de instelling een flexibele schil van rond de 16%. Dit zijn veelal jonge mensen. De gevolgen voor de organisatie zijn op de lange termijn onduidelijk.”

Merk je dat er verdringing plaats vindt van regulier werk door bijv. de inzet van vrijwilligers?

“Ach ja, er worden vrijwilligers en stagiaires ingezet op taken die vroeger door professionals werden uitgevoerd.”

“De eerste opvang in de wijken werd voorheen alleen door betaalde krachten gedaan, tegenwoordig worden daar veel taken overgenomen doordat er vrijwilligers op ingezet.”

“Of je meer kunt/mag verwachten van al die vrijwilligers is maar de vraag. “

Hoe groot is het deel van de arbeidstijd dat beschikbaar is voor directe cliëntcontacten? Hoeveel gaat op aan registratie, reistijd, scholing, overleg?

“Een andere ergernis is de overdreven registratieplicht, telkens weer veranderende methodieken, ’t meekijken van gedragswetenschappers, achterhaalde scholing. Beheersing van risico’s is het motto. Vertrouw nou eens je ervaren, goede opgeleide en op z’n jongeren betrokken professionals! Geef ‘m de beroepsmatige ruimte z’n vak uit te oefenen.”

“50% van zijn werktijd besteedt hij aan z’n jongeren.”

“Van zijn werktijd kan hij 75% rechtstreeks besteden aan zijn jongeren. De rest gaat weg aan registratie en overleg.”

“65% cliëntcontact tijd met een ambitie niveau van 70%.”

“De verhouding tussen directe contact tijd met de cliënt en overig is ongeveer 80% – 20%.”

“De stelregel is dat 70% van de werktijd direct ten goede komt aan de cliënt. Dat heeft tot effect dat met registratieverplichtingen wel eens de hand gelicht wordt. Dat medewerkers overstijgende informatie maar beperkt tot zich nemen en nauwelijks deelnemen aan overleg dat niet direct gekoppeld is aan de uitvoering.”

“Ik ben nu veel reistijd kwijt vanwege de stedelijke spreiding van mijn scholen.”

Merk je een verschuiving in de hulpvraag/problematiek van de cliënten? In zwaarte? In soort problematiek?

“Daar komt nog bij dat door de loop van jaren de problematiek verhard. Verdwenen jonge meisjes vroeger geleidelijk aan de prostitutie in, nu zitten ze binnen de kortste keren achter ’t raam, veelal ongrijpbaar omdat het legale circuit is dichtgetimmerd en deze meisjes in de illegale prostitutie terecht komen, door het hele land heen.”

“...dat vaak het ene probleem/knelpunt spiraalsgewijze weer anderen oproept. Omdat scholen, sociale diensten, corporaties steeds moeilijker in staat zijn bij te dragen aan oplossingen verergert de situatie van haar cliënten. Als er iets mis is, is ’t meestal ook goed mis.”

“Temeer daar de wereld er voor jeugdigen bepaalt niet eenvoudiger op is geworden: toenemende individualisering, culturele diversiteit, de focus op wat mis gaat i.p.v. wat kansen, verdwijnen van eenvoudig werk zijn zo wat oorzaken waardoor het beroep op de jeugdzorg zo’n vlucht heeft genomen. Langdurige lichte zorg is steeds minder mogelijk geworden waardoor opschaling naar de zwaardere vormen steeds meer en sneller nodig is geworden.”

“Veel scholen zijn huiverig om iemand met deze problematiek aan te nemen, zeker als ze in een gesloten setting hebben gezeten.”

Wat kan er, volgens jou, gedaan worden om te voorkomen dat de komende tijd waarin de transitie wordt doorgevoerd cliënten tussen wal en schip geraken?

“Dat levert een groot gevaar op: jongeren die tussen wal en schip vallen, dat in acute crisissituatie niet doeltreffend en snel wordt ingegrepen. Hij adviseert de nieuwe wethouder: stel een stedelijk crisesteam samen van doorgewinterde professionals die op signalen van politie, buurbewoners, ouders, meldpunten, onderwijzers direct actie ondernemen. Laat dat team rechtstreeks rapporteren aan de nieuwe wethouder, voorbijgaand aan de hiërarchie van de achterliggende instellingen. Voor de overgangperiode van oud naar nieuw is dit het enige instrument om ongelukken met ernstige persoonlijke gevolgen te voorkomen.”

“Een goed volgsysteem zou mooi zijn na het 18^e jaar.”

“Ogen en oren open voor iedereen die met jeugd te maken heeft en bij “onraad” aan de bel trekken, dat is 't advies.”

“...’t jammer dat er geen systematisch gesprek plaats vindt tussen politieke bestuurders van gemeenten en de grote instellingen. Een toekomstgericht gesprek op grond van het gezamenlijke belang: effectieve zorg organiseren voor de jeugd met minder middelen.”

“Gooi de ouwe schoen niet weg voor de nieuwe goed past”

“Veel meer multiproblematiek. En kinderen die gedragsproblemen hebben door de onmacht van de ouder(s). De sociale problematiek is toegenomen, ook de psychische klachten nemen toe. Door de individualisering van de maatschappij is de sociale controle afgenomen. Burenhulp en elkaar ondersteunen is geen gangbare norm (meer).”

“Belangrijk is om de tijd te nemen voor de decentralisatie en de transitie.”

ONZE CONCLUSIES

Wij zijn onder de indruk van de gedrevenheid van alle medewerkers. De meesten werken reeds een groot aantal jaren met jongeren die bepaald niet het meest rooskleurige toekomstperspectief hebben. De persoonlijke drive om elke jongere dat te bieden hetgeen hij of zij nodig heeft voor de toekomst is groot. Ons beeld van hardwerkende, deskundige, medewerkers is nog eens versterkt.

In toenemende mate is de Jeugdzorg blootgesteld aan kritiek: te duur, niet effectief en ongeremde groei. In toenemende mate krijgen medewerkers te maken met veranderingen waarbij het “oude” heeft afgedaan maar het nieuwe nog geen concrete vormen heeft aangenomen, concrete vormen die nodig zijn om jongeren en hun directe omgeving verder te helpen. Hierbij kan de gemeente de uitvoerenden in de jeugdzorg voortdurend betrekken, zodat zij de kans krijgen hun ervaringen, zorgen en ideeën naar voren te brengen.

Ondernemingsraden richten zich op de technische uitwerkingen, de bonden zijn op z'n hoogst landelijk actief. En dat terwijl ons uit de gesprekken is gebleken dat er op de werkvloer allerlei ideeën bestaan die de zorg voor de jeugd beter en goedkoper kunnen maken.

De zorgen onder medewerkers worden deels veroorzaakt door gebrek aan duidelijkheid: wat is nou de invulling van “generalisten” of “specialisten”? Wat omvat de 1^e lijn en de 2^e lijn? Die onduidelijkheid is niet exclusief voor medewerkers, ook in de besluitvormingsarena buitelen vaak het jargon en vage duiding van de invullingen over elkaar heen.

Als positief wordt breed onderschreven dat de transitie de mogelijkheid biedt een eind te maken aan de versnippering die vaak de effectiviteit van de jeugdzorg in de weg staat; eindelijk ontkokering in de wijken; eindelijk erkenning van en ruimte voor de professionele deskundigheid; eindelijk vermindering van de bureaucratische lastendruk waarbij wel enige scepsis gehoord wordt: “Eerst zien dan geloven”.

En die kansen worden breder gezien: de gemeente, breed verantwoordelijk voor de WMO, de Jeugdzorg, de Participatiewet en “Samen naar school”, ontkokering niet allen in welzijn- en zorg maar ook naar andere levensgebieden waar jeugdigen kansen moeten krijgen.

En dan de bezuinigingen: 50%-75% van de beschikbare tijd besteedt een uitvoerende aan direct contact met jongeren. De rest gaat weg aan reistijd, scholing, instellingsoverleg en registratie.

Als we in staat zijn de “productiviteit” van medewerkers met 10% te vergroten (o.a. door armslag voor de professional), waardoor in de overheadslagen van de organisaties besparingen kunnen plaats vinden dan is de 15% bezuiniging te halen zonder gevolgen voor de omvang en kwaliteit van de zorg. Helemaal wanneer de organisatie van de jeugdzorg effectiever wordt: ruim 80 instellingen in de provincie worden nu aangemerkt als jeugdzorg. Dat aantal is nog los van de zorg die via PGB versterkt wordt. Als concurrentie en aanbesteding uit het systeem gehaald wordt en het aantal organisaties kleiner dan zal dat de kwaliteit (transparantie voor jeugdigen

en gemeentelijke overheid) van de zorg en de effectiviteit (minder reistijd van werkers, minder dubbelingen, etc.) fors ten goede komen. En daarmee worden dan de kosten gedrukt.

We besluiten met onze dank uitspreken voor de tien werkers die in hun drukke agenda tijd hebben gevonden om ons te woord te staan. We zijn onder de indruk van hun betrokkenheid en deskundigheid !

AANBEVELINGEN

1. Betrek als gemeente voortdurend de uitvoerenden in de jeugdzorg bij de beleidsontwikkeling, zodat zij alle kans krijgen om hun ervaringen, hun zorgen en hun ideeën voor de toekomst naar voren te brengen. Laat daarnaast de jongeren om wie het gaat ook zelf meedenken over het nieuwe jeugdzorgbeleid. Nodig van tijd tot tijd de gemeenteraadsleden uit, zodat ook zij een beeld krijgen van de praktijk van de jeugdzorg.
2. Zet sterk in op het terugdringen van de 'indirecte uren' van de jeugdzorgwerkers. Scholing en coaching of intervisie blijft natuurlijk nodig, maar bezuinig op uren die nu besteed worden aan registratie, verantwoording en reistijd. Als tevens een eind komt aan concurrentie en versplintering in de zorg dan kunnen de krimpemde financiële middelen ten goede komen aan de jeugdigen en hun gezinssystemen.
3. Vertrouw meer op de professionaliteit van de uitvoerend medewerkers en laat merken dat je hen vertrouwen schenkt. Voorkom een sfeer van angst waarin het volgen van protocollen van middel tot doel wordt.
4. Breng nauwe verbindingen tot stand tussen jongerenwerk en jeugdzorg. Geef jongerenwerkers een stem in de toekomst van de jeugdzorg en betrek hen ook bij de bijeenkomst met de jeugdhulpverleners.
5. De overgang van oud naar nieuw gaat niet zonder slag of stoot met een vergroot risico dat jeugdigen tussen wal en schip vallen waarbij veiligheid in het gedrang kan komen. Stel voor deze periode een direct inzetbaar "crisisteam" samen dat los van structuren en onder directe aansturing van de wethouder kan ingrijpen.
6. Versterk de basisvoorzieningen in de buurten en wijken zodat preventie daadwerkelijk een kans krijgt.

Voor meer informatie:

- zie www.groningen.sp.nl "Anders en beter" waarin de fractie beschrijft hoe welzijn en zorg beter georganiseerd kan worden
- de uitgewerkte, geanonimiseerde gespreksverslag zijn verkrijgbaar via een mail naar sp@raad.groningen.nl.